

خودشناسی، خداشناسی، خودسازی

Self-scrutiny, Theology, Self improvement

به کوشش محبوبه رحیمی

تهران ۱۳۹۲

RELIGION

دین

رحیمی، محبوبه، ۱۳۴۹ -
خودشناسی، خداشناسی، خودسازی / به کوشش محبوبه رحیمی - تهران: سازمان چاپ و انتشارات؛ سازمان
اوقاف و امور خیریه، ۱۳۹۲.

ISBN 978 - 964 - 422 - 824 - 7

Self-scrutiny, Theology, Self improvement

۲۸۰ ص.
فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

پشت جلد به انگلیسی:

چاپ اول: ۱۳۹۲.

کتابنامه.

الف. خودشناسی - جنبه‌های مذهبی - اسلام. ب. خداشناسی. ج. خدا و انسان (اسلام). د. ایران. سازمان

چاپ و انتشارات؛ سازمان اوقاف و امور خیریه.

۲۹۷/۶۳

۹ خ ۲۷ ر ۲۵۰ BP

۱۳۹۲

م ۳۱۵۱۵۵۵

کتابخانه ملی ایران

سازمان چاپ و انتشارات

وابسته به اوقاف و امور خیریه

خودشناسی، خداشناسی، خودسازی

Self-scrutiny, Theology, Self improvement

به کوشش محبوبه رحیمی

حروف چین: شیوا ناطقی
تصحیح و نمونه خوانی: شیرین پورجانی
طراح جلد: سعید ارونقی
ناظر چاپ: علی فرازنده خالدی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات
وابسته به اوقاف و امور خیریه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۲
شمارگان: ۵۰۰ نسخه

© تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر در انحصار
سازمان چاپ و انتشارات است.

شابک: ۷ - ۸۲۴ - ۴۲۲ - ۹۶۴ - ۹۷۸

ISBN: 978- 964 - 422 - 824 - 7

چاپخانه، انتشارات، پخش و فروشگاه:

کیلومتر ۵ جاده مخصوص کرج - نبش سواره شیشه مینا - تهران ۱۳۹۷۸۱۵۳۱۱

تلفن: (چهار خط) ۴۴۵۱۳۰۰۲ نمابر: ۴۴۵۱۴۴۲۵ انتشارات: ۴۴۵۲۹۶۰۱

تلفن پخش: ۴۴۵۱۴۴۱۱ تلفکس پخش: ۴۴۵۲۵۴۹۹ فروشگاه: ۴۴۵۱۳۰۰۲

نشانی سایت اینترنتی:

www.chapnashr.ir

فهرست مطالب

مقدمه

۹

بخش اول (خودشناسی، خدا شناسی، خودسازی)

۱۳

۱۴

انسان موجودی دو ساختی

۱۵

روح یا جسم

۱۵

انسان بی خدا

۱۶

انسان با خدا

۱۷

علاج واقعی بیمار عصر

۱۷

واجب تر از نان شب

۱۹

خدا در ادیان ابتدایی

۲۰

خدا در ایران باستان

۲۲

خدا در ادیان پیشرفته

۲۴

انگیزه‌های خداجویی از طرف منکران

۲۴

ترس

۲۵

جهل

۲۵

روابط اقتصادی و اجتماعی

۲۶

عامل روانی

۲۷

سنتی

۲۹

خداشناسی در سیره پیامبر

۲۹	مقدمه
۳۰	خداجویی
۳۱	خداشناسی در روایات امام علی (ع)
۳۲	خداشناسی از دو راه مطمئن
۳۴	نمونه‌هایی از نظام آفرینش
۳۵	یکی از عجیب‌ترین بخش‌های مغز
۳۶	آثار خداشناسی در زندگی ما
۳۹	مقدمات سیر و سلوک
۳۹	خودشناسی و خداشناسی
۴۷	تفسیرهای هفت‌گانه برای حدیث من عرف نفسه
۵۱	موانع خودشناسی
۵۵	چرا خودشناسی نوعی خداشناسی است؟
۵۹	جهان‌بینی و انواع آن
۵۹	عناصر جهان‌بینی
۶۰	انواع جهان‌بینی
۶۰	جهان‌بینی تجربی
۶۱	جهان‌بینی فلسفی
۶۱	جهان‌بینی دینی
۶۱	معیار مقبولیت جهان‌بینی
۶۴	انواع جهان‌بینی
۶۸	جهان‌بینی اسلامی
۷۳	قرآن و علم
۸۱	علوم که در اسلام واجب است
۸۵	راه‌های ارشاد و تعلیم انسان در اسلام
۸۸	اهمیت تربیت جوانان از دیدگاه معصومین (ع)

۹۱	مسائل اساسی جوانان
۱۰۱	جوان در نگاه امام علی (ع)
۱۳۷	نقش شخصیت‌ها در تاریخ
۱۶۳	فهرست منابع بخش اول
۱۶۵	بخش دوم (خودشناسی تا خداشناسی در محضر آیت‌الله بهجت)
۱۶۶	ویژگی‌های آیت‌الله بهجت
۱۹۵	حکایات
۲۱۴	پرسش و پاسخ در محضر آیت‌الله بهجت
۲۳۶	زیارت ائمه (ع)
۲۴۰	عمل کردن به معلومات
۲۴۵	علاج ما، اصلاح نفس است
۲۵۴	سفارشات به خانواده شهدا
۲۶۱	مقام و منزل اهل بیت (ع)؛ ارزش مداحی و...
۲۶۶	رهنمودهایی به جوانان و نوجوانان
۲۷۵	نتیجه‌گیری
۲۸۰	فهرست منابع بخش دوم

مقدمه

خودشناسی به رغم پیشینه‌ای دیرپا در طول تاریخ و ادیان دارای معانی گوناگون بوده و از آن برداشت‌های مختلف شده است نظیر ۱- شناخت اعضا و اندام‌ها و چگونگی کار و عکس‌العمل آن‌ها با یکدیگر (فیزیولوژی) ۲- شناسایی توان و استعدادهای پائسیل شده در بدن ۳- شناسایی توان و استعدادهای درونی و احساسات و کشش‌های روانی (روانشناسی) ۴- مشاهده حقیقت خویش در پرتو خودسازی و تهذیب نفس ۵- شناسایی و پی بردن به این‌که انسان از خود چیزی نداشته و ندارد و خود را پرتو و جلوه‌ای از مبدأ هستی دیدن - یا ایها الناس انتم الفقراء الى الله.

استاد مصباح: در بین برداشت‌هایی که از خودشناسی ارائه شده منظور ما از خودشناسی در این بحث «شناخت انسان از آن نظر است که دارای استعدادها و نیروهایی برای تکامل انسانی است» بنابراین منظور ما از خودشناسی مرتبه‌ای از علم حضوری نیست، که هر کس در پرتو آن حقیقت خویش را بی‌پرده مشاهده می‌کند، زیرا در این جا خودشناسی از مقدمات خودسازی به شمار می‌رود و معرفت مورد اشاره از نتایج خودشناسی است و پس از سیر و حرکت تکاملی آگاهانه انسان حاصل می‌گردد. البته این معرفت بسیار عالی و مطلوب است و گویا فرموده حضرت علی علیه‌السلام که: **نال الفوز الأكبر من ظفر بمعرفة النفس** اشاره به آن دارد.

همچنین منظور ما از خودشناسی، آن معرفت حضوری کامل و آگاهانه‌ای نیست که انسان پس از طی مراحل تهذیب نفس و پیمودن راه‌های کمال و در نتیجه سیر معنوی بدان واصل می‌گردد و رسیدن به این مقام و معرفت در پرتو تلاش‌ها و ریاضت‌های طاقت‌فرسا و اطاعت صادقانه خداوند حاصل می‌گردد و به تعبیر عرفا در این مرحله انسان برخوردار از علم حضوری کامل به نفس خویش می‌گردد و حقیقت خویش را کاملاً می‌شناسد و پس از این مرحله و در نهایت حرکت تکاملی انسان به معرفت مقام توحید نایل می‌گردد.

همچنین شناخت اندام‌های بدن و چگونگی کار آن‌ها که در علم فیزیولوژی مورد بحث قرار می‌گیرد ارتباطی با بحث ما ندارد. حتی شناخت روان و نیروهای درونی انسان و احساسات و فعل و انفعالات روانی که در روان‌شناسی ممکن است به عنوان مبادی بحث مورد استفاده قرار گیرد.

توجه و پرداختن به انسان و خودشناسی پیشینه‌ای دیرپا دارد و در طول تاریخ بشریت همواره انسان‌ها اهتمام وافری به انسان‌شناسی و بررسی مسائل اجتماعی انسانی داشته‌اند. از جمله تاریخ یونان باستان مملو از آثار شکوفایی انسان‌ها و شناخت نفس و روح بوده است تا آن‌جا که بر سر در معبد آپولو در یکی از شهرهای قدیمی یونان مانند شهری به نام دلفی بانیان معبد برای تشویق و تحریض دیگران به پی بردن به رموز خلقت و پیچیدگی‌های وجود انسان نوشته بودند: «خود را بشناس» که این کلام بعداً مبنای فلاسفه یونان مانند سقراط و فیثاغورث گردید.

خودشناسی از جمله اساسی‌ترین و محوری‌ترین مسائلی است که ادیان و مکاتب گوناگون بدان نظر داشته‌اند بر این نکته اذعان داشتند که انسان اگر خود را بشناسد به حقایق طبیعت و اسرار خلقت آگاهی خواهد یافت. این به جهت هماهنگی و ارتباطی است که بین جهان‌شناسی و انسان‌شناسی

هست و گرچه هر یک از مسائل مخصوص به خود برخوردارند اما از آن رو که انسان از جهان جدا نیست و جهان امروز نیز بی ارتباط نمی باشد یا اگر در شناخت جهان انسان را به شمار نیاوریم و بالعکس اگر انسان را قطع نظر از جهان مورد مطالعه قرار دهیم و از هر یک معرفتی مستقل داشته باشیم به شناخت صحیح نسبت به هیچ یک از آن دو دست نخواهیم یافت. چون انسان و جهان جلوه های گوناگونی هستند از مبدأ هستی و با تفاوت های ظاهری شان، آیه و نشانه واحد خداوند احد و یگانه هستند که درجات و تجلیات او را نمودار می سازند. انبیاء در برنامه و رسالت الهی خود انسان را از ابزار بودن و توجه صرف به لذات جسمانی رهایی دادند و او را از مختار بودن قوه ابتکار و خلافت و برخورداری از حق انتخاب و دیگر استعدادها و توانایی هایش آگاه ساختند و هدف بی انتهایی تکامل را به او نمودند و یادآور شدند که ابعاد جوهر آدمی بی حد و مرز است بنابراین چنین انسانی هیچ گاه نباید در حد ابزار تنزل یابد.

از آن جا که دانشمندان علم اخلاق، هدف نهایی این علم را تهذیب نفس و خوشبختی و سعادت انسان می دانند و رسیدن به این هدف امکان ندارد جز از راه خودشناسی، از این رو، توجه شما را به اهمیت این موضوع از دیدگاه اسلام جلب می کنیم.

لیکن قبل از شروع بحث این سؤال مطرح می شود که کدام نفس است که معرفت آن مقدمه تهذیب و تزکیه و وسیله شناخت پروردگار متعال است؟

نفسه الهی؟ نفس ملهمه (الهام کننده)؟ نفس اماره؟ نفس لوامه (سرزنشگر)؟ نفس مطمئنه؟ نفس فانیه (فناشونده)؟ فطره الله؟

پاسخ این است که مقصود همه آنهاست، یعنی آن مجموعه ای که شخصیت انسان را می سازد.

در این جا ذکر این نکته لازم است که انسان ها در وجدان ناخودآگاه خویش از این معرفت (خودشناسی) کم و بیش بی بهره نیستند که خداوند

فرمود: «فطره الله التي فطر الناس عليها لا تبديل لخلق الله ذلك الدين القيم
ولكن اكثر الناس لا يعلمون» یعنی بیش‌تر مردم آگاهی از وجدان احساس
فطری خویش ندارند، و به اصطلاح علم به علم ندارند.
بدیهی است آنچه موضوع تکلیف و منشأ ثواب است معرفت تفصیلی
و آگاهانه است و به عبارت دیگر آنچه مهم است آگاهانه در این راه گام
نهادن و خود را بازیافتن است.

محبوبه رحیمی

گردآورنده مطالب